

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У ВНЗ УКРАЇНИ: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

У статті сформульовано основні етапи становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в історичному плані та сформульовано критерії, за якими визначалися ці основні етапи.

Ключові слова: соціальні комунікації, професійна підготовка фахівців зв'язків з громадськістю, етапи професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Підготовка мобільних, творчих, компетентних, успішних, конкурентоспроможних спеціалістів в умовах соціально-економічних змін в Україні є основним завданням, що стоїть перед вищою освітою. Сучасний етап розвитку суспільства висуває досить високі вимоги як до особистісних, так і до професійних якостей майбутніх випускників ВНЗ. Дослідники у своїх психолого-педагогічних розвідках (С. Максименко, В. Семиченко, Л. Мітіна, В. Рубцов та ін.) наголошують, що процес передачі знань, формування умінь, навичок, компетентностей із соціальної комунікації повинен бути одним із провідних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців.

Забезпечити належну якість навчання вітчизняних фахівців із зв'язків з громадськістю можна на основі творчого використання педагогічного досвіду, накопиченого впродовж історії розвитку освіти України та зарубіжних країн. Ефективний розвиток сучасної соціальної комунікації неможливий без підвищення якості підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю у вищих навчальних закладах різних типів і форм власності в Україні.

Система вищої професійної освіти перебуває на етапі реформування згідно з Болонською декларацією. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 сприяє входженню України в європейський освітній простір. Відбувається практичне вдосконалення системи професійної підготовки, інтенсивний пошук більш ефективних шляхів професійного навчання студентів різних напрямів, аналіз умов, які гальмують цей процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні науковці: Г. Амбросімова, М. Адамець, Ю. Бабанський, В. Бондар,

Г. Балл, В. Давидов, І. Зязюн, П. Лузан, Н. Нічкало, В. Свистун, В. Ягупов та ін. досліджували комплекс вищезначених питань з точки зору активізації навчальної діяльності майбутніх фахівців у контексті їхньої професійної підготовки.

Поява наукових досліджень, які висвітлюють різноманітні аспекти удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю, зумовлена викликами часу. На сьогодні процес визначення головних функцій фахівців із зв'язків з громадськістю постає одним із провідних аспектів теорії соціальних комунікацій. Матеріалом для дослідження цього питання стали праці Д. Богуша, С. Квіта, В. Королька, А. Куліша, О. Курбана, В. Мойсеева, Г. Почепцова, В. Різуна, А. Ротовського, І. Слісаренка, Є. Тихомірової, О. Тодорової, Л. Шаяна та ін. [1–13].

На сьогодні можемо констатувати суперечності між необхідністю на державному рівні удосконалювати соціальні комунікації та недостатнім аналізом низки чинників, які суттєво впливають на поліпшення цього процесу; між потребами сучасного суспільства в широкій професійній підготовці майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю та обмеженістю назначених фахівців за галуззю знань: тільки журналістикою та інформацією.

Актуальність цього наукового дослідження зумовлена наявністю низки соціальних, педагогічних, психологічних, організаційних суперечностей у процесі підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України.

Мета нашої наукової розвідки – окреслити основні етапи становлення професійної підготовки майбутніх фахівців зв'язків із громадськістю у ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в більшості розвинених країн набуває особливого

значення теорія і практика соціальних комунікацій. У загальному руслі розвитку соціальної комунікації важливу роль відіграють фахівці із зв'язків з громадськістю. Тому ефективний розвиток сучасної соціальної комунікації неможливий без підвищення якості підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю у вищих навчальних закладах різних типів і рівнів акредитації в Україні. Такі особистісні якості майбутнього фахівця з PR, як високий рівень сформованості суб'єктності, гнучкості, креативності, комунікативності, відіграють особливу роль у процесі професійної діяльності. Для того щоб ці якості сформувати в майбутнього фахівця під час навчально-виховного процесу ВНЗ, слід особливу увагу приділити використанню інноваційних педагогічних технологій. Для цього необхідно переосмислити теорію та практику професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю; уточнити навчальні цілі, зміст, методи та педагогічні технології професійної підготовки цих фахівців; визначити складові їхньої професійної компетентності.

А. Ротовський, президент Всеукраїнської громадської організації «Українська ліга із зв'язків з громадськістю», пише: «PR в Україні... – зовсім молода професійна сфера діяльності» (переклад з російської наш. – *I. P.*) [9, с. 15]. Поділяючи його думку, спираючись на законодавчі акти Української РСР та незалежної України, ми констатуємо, що підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ на державному рівні не здійснювалася до 2006 р. За часів Української РСР такого напрямку підготовки фахівців узагалі не існувало. Зрозуміло, що в радянському суспільстві відбувалася комунікація, але не із врахуванням інтересів усіх суб'єктів інформаційних відносин. У ВНЗ викладалися лише загальноосвітні дисципліни. Їхнє вивчення забезпечувало реалізацію функцій зв'язків з громадськістю на практиці. У такий спосіб спеціалісти різних галузей знань виконували деякі функції фахівців із зв'язків з громадськістю. Зазвичай успіху досягали лише у спробі встановлення двостороннього спілкування для визначення спільних уявлень або спільних інтересів та досягнення взаєморозуміння. На нашу думку, це – *I етап (нульовий) професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України.*

До 2006 р. згідно з постановами Кабінету Міністрів України «Про Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій» від

18 травня 1994 р. № 325 [17] та «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» від 24 травня 1997 р. № 507 [16] на національному рівні підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України не здійснювалася. Хоча, як зазначають провідні українські науковці В. Королько та О. Некрасова, «розвиток системи PR-освіти в Україні, як і в багатьох постсоціалістичних країнах, фактично розпочався в 1990-х рр.» [3, с. 53].

В Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ще у 1993 р. було створено першу кафедру міжнародних комунікацій та зв'язків із громадськістю. У 1997 р. видано перший вітчизняний навчальний посібник «Основи публік релейшнз». З 1998 р. започатковано викладання курсу «Основи зв'язків із громадськістю» в Національному університеті «Києво-Могилянська академія». На базі Інституту соціології НАН України цього ж року розпочала працювати перша ліцензійна комерційна Київська школа публік релейшнз.

У 2001 р. було здійснено видання повноцінного підручника для студентів вузів «Публік релейшнз. Наукові основи, методика, практика». Цього ж року створено першу кафедру теорії і методики зв'язків із громадськістю, а у 2003 р. відкрито сертифіковану спеціалізацію «Зв'язки з громадськістю» в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» [3, с. 53].

У 2003 р. на кафедрі організації масово-інформаційної діяльності Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка було започатковано підготовку з нової спеціалізації «Реклама та зв'язки з громадськістю».

Наведені вище події в розвитку PR-освіти є першими кроками в процесі зародження, становлення і розвитку професійної освіти фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. На нашу думку, це – *II етап (підготовчий) професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України.*

В Україні в організаційно-педагогічному аспекті питання про професійну підготовку фахівців із зв'язків з громадськістю на загальнонаціональному рівні можемо розглядати, починаючи з Постанови Кабінету Міністрів України № 1719 від 13 грудня 2006 р. «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» [18] (див. табл. 1).

Таблиця 1. Перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (витяг)

Шифр галузі	Найменування галузі знань	Напрямок підготовки	Код напрямку підготовки
Соціальні науки, бізнес і право			
0301	Соціально-політичні науки	Соціологія	6.030101
		Психологія	6.030102
		Практична психологія	6.030103
		Політологія	6.030104
0302	Міжнародні відносини	Міжнародні відносини	6.030201
0303	Журналістика та інформація	Журналістика	6.030301
		Реклама і зв'язки з громадськістю (за видами діяльності)	6.030302
		Видавнича справа та редагування	6.030303

Після аналізу Постанови Кабінету Міністрів України № 1719 від 13 грудня 2006 р. можемо констатувати появу нового напрямку підготовки «Реклама і зв'язки з громадськістю (за видами діяльності)» за ОКР «бакалавр». Звідси ми робимо висновок, що з 2006 р. до 2010 р. відбувався **III етап (початковий) професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України.**

Із реалізації Постанови Кабінету Міністрів України № 787 від 27 серпня 2010 р. «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» [15] розпочався **IV етап (основний) професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України.** Нині підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю відбувається за освітньо-кваліфікаційним рівнем **бакалавр** – за галуззю знань «Журналістика та інформація» (0303), за напрямом підготовки «Реклама і зв'язки з громадськістю (за видами діяльності)», за кодом напрямку підготовки (6.030302). За освітньо-кваліфікаційними рівнями **спеціаліст, магістр** – за галуззю знань «Журналістика та інформація» (0303), за напрямом підготовки «Зв'язки з громадськістю», за кодами напрямку підготовки відповідно (7.03030202) та (8.03030202) (див. табл. 2).

Із прийняттям Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 [14] розпочався **V етап (новий) професійної підготовки майбутніх**

фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України. Цей Закон розроблено з урахуванням сучасних вимог економіки України, входження національних ВНЗ до європейського простору вищої освіти та переходу системи вищої освіти до впровадження Національної рамки кваліфікацій. Упровадження цього Закону сприятиме формуванню в Україні єдиного освітнього простору, без якого неможливо ставити питання про визнання у світі вітчизняних дипломів, продовження навчання студентів, аспірантів у зарубіжних університетах. У статті 5 Закону зазначено, що підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: «початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень» [14]. Відповідно, здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти та успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми є «підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії; 5) доктор наук» [14]. У змісті Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 відсутній ступінь «спеціаліста», це один із пунктів Закону, що сприяє адаптації вітчизняної системи вищої освіти до європейського освітнього простору. Зрозуміло, що вищим навчальним закладам усіх типів потрібно забезпечити приведення

Таблиця 2. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра (витяг)

Шифр галузі	Найменування галузі знань	Напрямок підготовки	Код напрямку підготовки
Освіта			
0303	Журналістика та інформація	Зв'язки з громадськістю (спеціаліст)	7.03030202
		Зв'язки з громадськістю (магістр)	8.03030202

Таблиця 3. Основні етапи становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України

Етап	Роки	Назва етапу	Особливості етапу
I етап	Друга половина XX ст. – 1993	Нульовий	На державному рівні підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю не відбувалася. Викладалися лише загальноосвітні дисципліни, які забезпечували реалізацію функції зв'язків з громадськістю на практиці.
II етап	1993–2006	Підготовчий	На державному рівні підготовка фахівців із зв'язків з громадськістю не відбувалася. Функціонували окремі курси, сертифіковані програми.
III етап	2006–2010	Початковий	На державному рівні розпочато підготовку з ОКР «бакалавр».
IV етап	2010–2014	Основний	На державному рівні розпочато підготовку з ОКР «спеціаліст», «магістр».
V етап	2014 дотепер	Новий	Згідно із Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 на державному рівні ведеться підготовка тільки за ступенями вищої освіти «бакалавр», «магістр».

власних освітніх програм у відповідність до вимог нового Закону України «Про вищу освіту» та продовжувати забезпечення реалізації державної політики в галузі освіти відповідно до тих завдань, які покладені на них суспільством і зафіксовані в цьому законодавчому акті.

Проведений нами аналіз психолого-педагогічних та нормативно-правових документів щодо становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України дає змогу сформулювати основні етапи становлення професійної підготовки останніх в історичному плані (див. табл. 3).

Висновки. Актуальність процесу підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у

ВНЗ України відображено на державному рівні та зrealізовано в нормативно-правових актах України.

Ми вважаємо, що можна виділити п'ять основних етапів становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України: нульовий (друга половина XX ст. – 1993 р.), підготовчий (1993–2006 рр.); початковий (2006–2010 рр.); основний (2010–2014 рр.), новий (з 2014 р. дотепер).

Низка суперечностей, які наявні в процесі підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ВНЗ України, пов'язана з тим, що PR-діяльність в Україні – зовсім молода професійна сфера діяльності.

Список літератури

1. Богуш Д. Український PR-словник / Денис Богуш. – К. : Самміт-книга, 2011. – 64 с.
2. Квіт С. Масові комунікації : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. Квіт ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. – 206 с.
3. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика / В. Г. Королько, О. В. Некрасова. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
4. Куліш А. Вибори, агітація, медіа : практичні поради керівникам виборчих штабів / А. Куліш, Н. Самолевська. – К. : Незалежна громадська PR-мережа України, [2006]. – 268 с.
5. Курбан О. В. Діагностика та моделювання PR-процесів : монографія / О. В. Курбан. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2012. – 160 с.
6. Мойсєєв В. А. Паблік рилейшнз : навчальний посібник / В. А. Мойсєєв. – К. : Академвидав, 2007. – 223 с. – (Альма-матер).
7. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз : навчальний посібник / Г. Г. Почепцов. – 2-ге вид., виправ. і доп. – К. : Знання, 2004. – 373 с.
8. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація» / В. В. Різун. – К. : Видавничий центр «Просвіта», 2008. – 260 с.
9. Ротовский А. А. Системный PR / А. А. Ротовский. – Днепропетровск : [б. в.], 2006. – 256 с.
10. Слісаренко І. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / І. Ю. Слісаренко ; Міжрегіональна академія управління персоналом (МАУП). – К. : МАУП, 2001. – 104 с.
11. Тихомирова Є. Б. PR-формування відкритого суспільства / Є. Б. Тихомирова. – К. : Науково-видавничий центр «Наша культура і наука», 2003. – 198 с.
12. Тодорова О. PR в цифрову еру. Искусство коммуникаций / Оксана Тодорова. – К. : Huss, 2012. – 239 с.
13. Шаян Л. П. PRo Суспільні комунікації / Леонід Шаян. – К. : Група Компаній «Динаміка», 2008. – 174 с.
14. Про вищу освіту : Закон України [Електронний ресурс]. – (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст. 2004) // Верховна Рада України 1994–2014. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
15. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра : постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України 1994–2014. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF#Find>. – Назва з екрана.
16. Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями : постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України 1994–2014. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF>. – Назва з екрана.
17. Про Перелік напрямів підготовки фахівців з вищою освітою за професійним спрямуванням, спеціальностей різних кваліфікаційних рівнів та робітничих професій : постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 1994 р. № 325 [Електрон-

ний ресурс] // Верховна Рада України 1994–2014. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/325-94-%D0%BF>. – Назва з екрана.

18. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфіка-

ційним рівнем бакалавра : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України 1994–2014. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-%D0%BF>. – Назва з екрана.

I. Ryabets

THE PHASES OF DEVELOPMENT OF PR-EDUCATION IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The author formulates the main phases and their criteria of development of professional training of public relations experts in the field of higher education in Ukraine.

Keywords: social communications, professional training of public relations experts, phases of development of PR-education in Ukraine.

Матеріал надійшов 20.09.2014

УДК 378.4:004](73)(091)

Чуканова С. О.

СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМОЛОГІЇ У ВНЗ США

Статтю присвячено питанню значущості акредитаційних стандартів, розроблених Американською бібліотечною асоціацією з реформування вищої бібліотечної освіти у Сполучених Штатах Америки.

Ключові слова: вища бібліотечна освіта, Американська бібліотечна асоціація, інформологія, бібліотекознавство, освітні акредитаційні стандарти, США.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності теми. Акредитаційні стандарти в освіті відіграють велику роль, особливо це стосується вищої освіти. Зазначимо, що у США немає такої установи, як Міністерство освіти, тому професійною освітою переймаються фахові організації на зразок професійних асоціацій. У бібліотечній справі основною організацією, яка опікується цими питаннями, приділяє велику увагу розвитку цієї професії, є Американська бібліотечна асоціація [5; 11; 12]. Для порівняння

скажемо, що в Україні ситуація докорінно відрізняється [2]. Отже, ми повинні аналізувати також і зарубіжний позитивний досвід, аби поліпшити якість професійної підготовки в Україні взагалі та бібліотечних працівників зокрема. Питання підвищення якості бібліотечної освіти в Україні потребує врахування та застосування позитивного досвіду та прогресивних ідей зарубіжних країн, зокрема Сполучених Штатів Америки. Сьогодні неможливо оминати увагою проблему професійної підготовки майбутніх фахівців у